

ZAPRASZAMY DO STOPNICY – MIASTA KRÓLEWSKIEGO

Stopnica to miasto, które szczególną atencją darzył niegdyś król Kazimierz Wielki. Położona jest w woj. świętokrzyskim, na granicy Ponidzia i regionu staszowsko-szydłowskiego. Na dawnym Szlaku Jagiellońskim. Przechodzi tu zielony szlak turystyczny z Wiślicy do Grochowisk. Wiedzie tędy odnowiony szlak Małopolskiej drogi św. Jakuba z Sandomierza do Tyńca. Przez Stopnicę przepływa rzeka Stopniczanka, która wpływa do rzeki Sanicy, a z nią do Wisły. Stopnica jest węzłem drogowym na trasie drogi krajowej nr 73, z którą krzyżują się drogi wojewódzkie nr 756 i 757. Gmina Stopnica obejmuje 126 km². Zamieszkuje ją 7590 mieszkańców (stan na 31 XII 2020). Natomiast miasto Stopnicę zamieszkuje 1206 osób (dane z Ewidencji ludności z UMiG Stopnica).

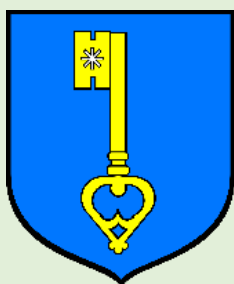
Panorama Stopnicy

Na temat pochodzenia nazwy miasta istnieje kilka teorii. Miejscowość była grodem leżącym w miejscu bronionym przez naturę, na terenie bagnistym. Według „Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego” nazwą Stopnica określano miejscowości położone na wzgórzu, nad wodami. Według „Słownika etymologicznego języka polskiego” wskazuje się podobieństwo wyrazu z rzeczownikiem „tonia” i czasownikiem „utapati” spokrewnionym gwarowo z czasownikiem „utaplać”, „staplać”, czyli utopić się w błocie, co ma związek z pierwotnym położeniem osady. Według M. Ziętarskiego nazwa osady pochodzi od:

- nazwy „stop”, co oznacza słup. Słup to kamień graniczny ze znakiem stopy ludzkiej, stawiany na pograniczu np. osad, państw;
- nazwy ryb (wielkości stopy) – stopników, które niegdyś żyły w rzece Stopniczance.

Językoznawca Stanisław Rospond uważa, że nazwa pochodzi od rdzenia „stob”, zarezerwowanego dla nazw osad położonych nad wodą. Natomiast legenda głosi, że nazwa wiąże się ze śladami stóp zbójów, którzy grasowali w tutejszych lasach i nękali mieszkańców. Oni zaś mieli dość ciągłych grabieży i poprosili o pomoc włodarza osady. Ten wysłał pogoń za zbójami, ale oni chcąc zmylić rycerzy, uciekając nałożyli buty obcasem do przodu i w ten sposób śladem odwróconej stopy, zostawionym na śniegu, zmylili pogoń i uniknęli kary.

HERB I INSYGNA

Herbem Stopnicy jest na błękitnym polu gotyckiej tarczy, złoty klucz św. Piotra, odwrócony zębem do góry, ustawiony w pionie. Przez niektórych herb Stopnicy błędnie określany jest jako szlachecki Jasieńczyk. Stopnica jako miasto królewskie nie mogła mieć herbu pochodzenia szlacheckiego. Herb miasta jest również herbem gminy Stopnica.

Replika insygniów króla Kazimierza III Wielkiego

Insygnia koronne, które znajdują się w Miejsko-Gminnym Centrum Kultury w Stopnicy, są repliką insygniów króla Kazimierza Wielkiego. Ich pierwowzór przypuszczalnie pochodzi z XIV w. i były to prywatne insygnia króla. W ich skład wchodzi: korona gotycka – złożona, otwarta, jednolita, zwieńczona pięcioma liliami heraldycznymi, oddzielonymi od siebie sterczynkami, udekorowana kamieniami półszlachetnymi o kolistym szlifie kabaszonowym; berło – złożone o sześciobocznym trzonie i szerokiej, misternie wykonanej na kształt kwiatonu głowicy; jabłko królewskie – złożone, gładkie, zwieńczone greckim krzyżem.

TROCHĘ HISTORII

Stopnica – zwana przed wiekami Stobnica, Snobycja – jest starożytną osadą królewską, którą z czasem zamieniono na miasto. Już w XII w. była znaczącym probostwem. Z niego w 1103 r. Baldwin (pochodzący z Francji, h. Achinger) – kanonik i proboszcz stopnicki (w latach 1087–1103), został powołany na biskupstwo krakowskie. Również Mateusz Cholewa – scholastyk stopnicki, w 1144 r. nominowany został przez księcia Władysława Wygnańca, poparty przez Bolesława Kędzierzawego – biskupem krakowskim. Sakrę biskupią przyjął w Rzymie. W 1275 r., Bolesław Wstydlivy nadał w Stopnicy, z drewnianego wówczas dworu, przywilej dla klasztoru w Wąchocku.

Zamek królewski w Stopnicy. Popiersie i tablica odsłonięte z okazji 655. rocznicy nadania praw miejskich Stopnicy przez Kazimierza Wielkiego

Król Kazimierz Wielki w 1362 r. nadał Stopnicy i przyległym wsiom: Starej Stopnicy oraz Falencinowi prawa miejskie średzkie oraz na 16 lat uwolnił mieszkańców od wszelkich podatków i ciężarów. Liczne przywileje dla miasta potwierdzili też władcy z dynastii Jagiellonów w latach: 1410, 1439, 1442, 1444, 1445, 1487, 1498, 1520, 1649.

Prawa miejskie Stopnica utraciła w 1869 r. po powstaniu styczniowym, w które bardzo aktywnie zaangażowali się mieszkańcy, a ponownie odzyskała je 1 stycznia 2015 r.

Na polecenie króla Kazimierza Wielkiego wybudowano w mieście gotycką świątynię w miejscu starej (drewnianej), zamek obronny i szpital dla ubogich pw. św. Karola.

Przez Mogilę, Wiślicę, Nowe Miasto Korczyn, Stopnicę, Szydłów do Słupic przeszedł król Władysław Jagiełło. Ze Słupic udał się pieszo na Łysą Górę, by modlić się i przed drzewem Świętego Krzyża prosić Boga o zwycięstwo nad Krzyżakami przed mającą się rozegrać bitwą pod Grunwaldem.

W czasach panowania Zygmunta II Augusta, proboszczem w Stopnicy był ks. Piotr Arcichowski h. Grabie – kanonik krakowski, sekretarz króla i referendarz koronny.

Ze Stopnicy pochodził piszący się Jan ze Stobnicy (1470–1530) – profesor Akademii Krakowskiej, filozof, przyrodnik, geograf i kartograf.

Pod koniec XIV w. i w wieku XV, w mieście zbierał się szlachecki sąd ziemski. W okresie od XV do XVIII w. miasto było starostwem niegrodowym. W XVI w. Stopnica przejściowo była ośrodkiem kalwinizmu, którego zbór urządził starosta Marcin Zborowski – wojewoda kaliski około 1551 r. Po Zborowskich, starostwo stopnickie przejęli Tarnowscy, by pod przymusem znów oddać je Zborowskim.

Król Jan Kazimierz nadał prawo odbywania w Stopnicy rozpraw sądowych, dwa razy w tygodniu oraz ograniczył prawo do osiedlania się Żydów w centrum miasta (w 1649 r.).

W latach 1655–1657 wojsko szwedzkie i kozactwo Rakoczego zniszczyło i zrabowało miasto oraz zbezczeszczyło kościół stopnicki. W 1662 r. miasto nawiedziła zaraza, która pozbawiła życia około 600 mieszkańców, co stanowiło wówczas jego większość.

Pożar, który ogarnął miasto w 1795 r., strawił je prawie całkowicie i zahamował jego rozwój.

Podczas rozbiorów Polski, miasto znalazło się w zaborze austriackim, a potem w Księstwie Warszawskim. Po utworzeniu Królestwa Kongresowego pod zaborem rosyjskim miasto w 1815 r. otrzymało status powiatu.

W Stopnicy stacjonował brygadier Józef Piłsudski, późniejszy Marszałek Polski (1914 r.).

W okresie międzywojennym miasto było jednym z większych ośrodków ruchu ludowego, w którym działało Stronnictwo Ludowe i powiatowy związek Młodzieży Wiejskiej „Wici”.

W roku 1933 do miasta przyjechał Wincenty Witos, by uczestniczyć w obchodach Święta Ludowego. W tym samym roku usypano przy drodze do wsi Mariampol kopiec poświęcony

Głaz z tablicą poświęconą Tadeuszowi Kościuszce na kopcu jego imienia przy drodze do wsi Mariampolu

Tadeuszowi Kościuszce, który w maju 1794 r. przechodził przez Stopnicę, w drodze do Połańca, a jeden z jego oddziałów obozował w okolicy, podczas powstania kościuszkowskiego.

Rynek w Stopnicy w 1936 r. Źródło: *Wikipedia, Domena publiczna*

Rynek w Stopnicy, sprzed 1939 r.
Źródło: *Autor nieznany, kolekcja J. Kolasiński, Wirtualny Sztelt*

We wrześniu 1939 r. w rejonie Stopnicy toczyły się silne walki z niemieckimi oddziałami. Hitlerowcy podpalili południową pierzeję Rynku. Natomiast w 1941 r. utworzyli tu getto, w którym do 1942 r. przebywało 5 tys. Żydów, zgładzonych potem w Treblince.

Podczas II wojny światowej w rejonie Stopnicy toczyły się zacięte walki oddziałów niemieckich z oddziałami Armii Czerwonej, co doprowadziło do zniszczenia całego miasta.

Po II wojnie światowej ostatecznie zlikwidowano powiat stopnicki (1948). Potem Stopnica została odbudowana. Za wybitne zasługi bojowe mieszkańców z okupantem niemieckim w 1985 r. Stopnicy nadano Order krzyża Grunwaldu III klasy.

Po dziś dzień staraniem władz, szczególnie od 1990 r., Miasto i Gmina Stopnica prężnie się rozwija. Podejmuje się działania, które mają na celu stwarzanie takich warunków dla mieszkańców, by czuli się komfortowo pod każdym względem. W okresie 30 lat działalności samorządu, na czele z wójtem, a od 2015 r. burmistrzem Ryszardem Zychem i działającej na przestrzeni lat Rady Gminy i Rady Miejskiej, w gminie i mieście przeprowadzono wiele inwestycji, które służą mieszkańcom oraz coraz liczniej przybywającym tu gościom. Priorytetem władz gminy, w pierwszych latach funkcjonowania samorządu, było zapewnienie mieszkańcom dostępu do podstawowych usług związanych z budową sieci wodociągowej i gazowej. W 1996 r. zakończono budowę wodociągów oraz sieci gazu ziemnego. W latach 1990-1991 wybudowana została pierwsza

oczyszczalnia ścieków oraz kanalizacja sanitarna dla północnej części Stopnicy. Następnie w 1994 r. powstała mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia, a w latach 1996–1997 kanalizacja w południowej części Stopnicy i kilku wsiach. Dobra kondycja finansowa gminy pozwoliła na aktywną absorpcję środków zewnętrznych, co doprowadziło do dalszej rozbudowy inwestycji z dziedziny ochrony środowiska, w tym montaż kolektorów słonecznych na budynkach użyteczności publicznej i prywatnych posesjach. W latach 1990–2020 szczególnym zaangażowaniem objęto rozwój infrastruktury drogowej, zarówno gminnej, jak i powiatowej oraz wojewódzkiej. Głównie własnym nakładem wyasfaltowano, wyremontowano, wybudowano wszystkie przebiegające przez gminę drogi oraz utworzono wiele nowych miejsc parkingowych. Uwzględniając doniosłą rolę oświaty, gmina przeznaczyła duże nakłady na funkcjonowanie sektora edukacji, który sukcesywnie rozbudowywano. Odbudowa południowego skrzydła szkoły, w którym mieścił się Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych, zakończyła się w 1993 r., a w 2004 r. zakończono budowę Gimnazjum oraz hali sportowej. Kolejna inwestycja to nowe przedszkole, którego budowę zakończono w 2018 r.

Przedszkole w Stopnicy

Zespół Szkolno-Przedszkolny w Stopnicy

Proces zagospodarowywania szkół rozpoczął się od 1998 r. Powstał duży i nowoczesny kompleks rekreacyjno-sportowy, w skład którego wchodzi: stadion sportowy, centrum sportu z siłownią i klubem fitness i sceną plenerową oraz trybunami, miasteczko ruchu drogowego, kort tenisowy, skatepark, altana grillowa, plac zabaw, boisko do siatkówki plażowej, piramidy linowe, bieżnia lekkoatletyczna, ścieżki turystyczne, górkę saneczkową, boisko wielofunkcyjne, które zimą służy do budowy lodowiska, basen sezonowy ze zjeżdżalnią i brodzikiem dla dzieci oraz akwen, gdzie można popływać na kajakach i rowerkach wodnych.

Kompleks obiektów sportowych w Stopnicy

Przedmiotem uwagi gminy przez lata była dbałość o spuściznę historyczną Ziemi Stopnickiej. Dotowano działania zmierzające do renowacji i zabezpieczenia zabytków takich, jak kościół parafialny w Stopnicy i Kątach Starych oraz stary cmentarz.

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW. ŚW. APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA

Pierwszym proboszczem w latach 1087–1103 był Baldwin h. Achinger. Fakt tak wczesnego ustanowienia probostwa w Stopnicy świadczy o tym, że już wtedy miejscowość była już ważnym ośrodkiem kościelnym, istniejącym co najmniej od Kazimierza Odnowiciela. Pierwotny kościół pw. św. Trójcy stał prawdopodobnie nie w miejscu obecnej fary, ale na przeciwnym

brzegu Stopniczanki, w okolicach dzisiejszego zamku i ostatni raz był wzmiankowany w połowie XV w. Na obecnym miejscu w 1326 r., za panowania Władysława Łokietka, wzniesiono kaplicę św. Anny, z której miało być wejście do lochów znajdujących się pod Stopnicą. Do tej kaplicy przybudowano w latach 1349–1362 istniejący do dziś kościół farny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła, którego fundatorem był Kazimierz Wielki. Wchodził on w skład sześciu fundacji ekspiacyjnych za utopienie ks. Marcina Baryczki. Kościół był zniszczony i złupiony przez Szwedów w 1655 r., a dwa lata później przez księcia Siedmiogrodu – Jerzego II Rakoczego. Po tych zniszczeniach dach i sygnaturka uległy po odbudowie barokizacji, choć same mury pozostały gotyckie. W takiej też postaci obiekty dotrwały do II wojny światowej. Od lipca 1944 r. do stycznia 1945 r. Stopnica znajdowała się na linii frontu radziecko-niemieckiego, czego skutki dotknęły jej zabudowania oraz świątynie. Prace gruntownej odbudowy miasta przebiegały w latach 1946–1958, podczas których zrekonstruowano kościół do pierwotnej postaci.

Zabytek ten jest budowlą dwunawową, halową, o nawach poprzedzielanych dwoma filarami. Z dawnego wystroju wnętrza niewiele pozostało po zawierusze wojennej. Cennym zabytkiem pamiętającym XIV stulecie jest płaskorzeźba w antepedium, przedstawiająca głowę Kazimierza Wielkiego i herb Ziemi Dobrzyńskiej. Na północnej ścianie prezbiterium, nad wejściem do zakrystii, wisi nowy krucyfiks ze starą rzeźbą Jezusa Ukrzyżowanego. Na ścianie nawy południowej umieszczony jest obraz olejny przedstawiający patronów świątyni: apostołów Piotra i Pawła. W rokokowym ołtarzu, pochodzącym z klasztoru ss. benedyktynek w Staniątkach koło Krakowa, znajduje się malowany na desce, późnorenesansowy obraz Matki Boskiej Stopnickiej z 1645 r., największa świętość stopnickiej fary. Z nawy południowej jest wejście do malutkiej, gotyckiej, pochodzącej z XV w. kaplicy św. Anny. Zbudowana ona została w miejscu pierwotnej z 1326 r. W nowym ołtarzyku znajduje się późnobarokowy obraz namalowany na płótnie przedstawiający św. Annę Samotrzec.

Obok kościoła znajduje się wolnostojąca dzwonnica, zbudowana w latach 1982–1983, nawiązująca stylem do ogólnej bryły świątyni. W górnej jej części wiszą trzy dzwony: „Piotr–Paweł”, „Stanisław” i „Maria”. Na zewnętrznej ścianie dzwonnicy wmurowana jest tablica upamiętniająca 300-lecie Odsieczy Wiedeńskiej.

Kościół Świętych Piotra i Pawła w Stopnicy (widok od strony południowo-zachodniej). Źródło: Wikipedia.
Domena publiczna

Matka Boża Stopnicka. Źródło: Szymon M. Wilk. Wikipedia. *Domena publiczna*

KOŚCIÓŁ PW. MATKI BOŻEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ W KARGOWIE

Na podstawie dostępnych źródeł uważa się, że pierwszy drewniany kościół istniał w obecnym miejscu już w XIII w. W 1326 r. Kragów na pewno był już parafią, a jej pierwszym wspomnianym w historii plebanem był Bogusław. Istotna zmiana nastąpiła w XIV w. za czasów Kazimierza Wielkiego, który spełniając akt pokuty po zamordowaniu ks. Marcina Baryczki, ufundował kościół murowany w bliskości Stopnicy. Kościołowi patronował św. Władysław.

Trzyołtarzowy, murowany kościół był od chwili jego wzniesienia wielokrotnie przebudowywany. Gruntowny remont oraz przedłużenie obiektu dokonano w 1937 r. Zburzony podczas II wojny światowej, pomimo ubóstwa mieszkańców i trudnych czasów, odbudowany został w latach 1958–1966 na planie przedwojennego kościoła. W 1966 r. został konsekrowany przez bpa Jana Jaroszewicza. Od czasu odbudowy świątynia kargowska nosi wezwanie Matki Bożej Częstochowskiej.

Wyposażenie wnętrza jest w większości współczesne. W ołtarzu głównym umieszczona jest kopia obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. Nowe stacje Drogi Krzyżowej są autorstwa Jana Radusińskiego, a malowidła w nawie – Władysława Sanochy.

Ze starego kościoła ocalał jedynie obraz św. Dominika (nad chórem), portal od strony południowej (przy zakrystii), przypora z XIV w. oraz kilka innych pozostałości z najdawniejszych czasów kargowskiej świątyni.

Kościół parafialny w Kargowie. Fot. Jarosław Kruk. Wikipedia.
Domena publiczna

Figura św. Józefa. Fot. Jagoda,
*Kapliczki przydrożne - Perły
krajobrazu*
<https://kapliczkiprzydrozne.blogspot.com/2020/07/figura-sw-jozefa-na-kopcu-kargow-gmina.html>

W Kargowie wciąż otaczany jest św. Józef. Jego figura z małym Jezusem na ramieniu stoi na postumencie kilkumetrowego kopca przy rozwidleniu dróg do Tuczęp i Stopnicy. Z zachowanych napisów można odczytać, że został ustawiony w 1921 r. dla uczczenia jubileuszu 50-lecia ogłoszenia św. Józefa patronem kościoła.

KLASZTOR W STOPNICY – KĄTY STARE

Początki istniejącego klasztoru w Kątach Starych sięgają pierwszej poł. XVII w. Został on ufundowany przez Krzysztofa Ossolińskiego h. Topór, wojewodę sandomierskiego (budowniczy zamku Krzyżtopór) i jego żonę Zofię z Wojnicza Ciszkowską. Budowę kościoła w stylu barokowym pw. św. Marii Magdaleny i św. Franciszka z Asyżu wpierało wiele katolickich rodów szlacheckich.

Dziedziniec klasztoru o. sercjaków w Stopnicy-Kątach Starych w 1936. Źródło: *Parafia pw. św. Antoniego Padewskiego w Stopnicy-Kątach Starych*

Dziedziniec klasztoru o. sercjaków w Stopnicy-Kątach Starych w 2020 r.

Klasztor wraz z kościołem został zniszczony w 1944 r., a odbudowany w okresie powojennym. Remont generalny klasztoru i przebudowę kaplicy przeprowadzono w latach 1979–1985. Odnowiono całe wnętrze kościoła, zabytkowy mur otaczający plac świątyni, odrestaurowana została Droga Krzyżowa. Parafia została erygowana 5 października 1986 r. przez bpa Stanisława Szymeckiego. W kościele znajduje się cudownie ocalony z pożogi wojennej, obraz patrona parafii. Wizerunek św. Antoniego z Padwy został namalowany w 1943 r. przez ks. prof. Józefa Kaczmarczyka z UJ w Krakowie. Opuszczający tereny stopnickie hitlerowcy wysadzili w powietrze kościół oraz otaczające go grube mury.

STARY CMENTARZ RZYMSKO-KATOLICKI

Cmentarz został założony w 1786 r. z inicjatywy ks. Józefa Olechowskiego, proboszcza stopnickiego i biskupa administrującego diecezją krakowską. Jest on jednym z najstarszych cmentarzy w Polsce, założonych poza obszarem kościoła. Był cmentarzem grzebalnym parafii Stopnica do 1880 r., kiedy to z powodu wypełnienia miejsc, założono nowy cmentarz. Od tego czasu zaprzestano pochówków, a nekropolia ulegała stopniowemu niszczeniu przez czas, a głównie na skutek działań II wojny światowej. Reszty dopełniło użycie ciężkiego sprzętu podczas „porządkowania” cmentarza w 1984 r. Obecnie w jego górnej części zachował się klasycystyczny krzyż konsekracyjny cmentarza z napisem „1786” oraz

Zrujnowana kaplica na starym cmentarzu w Stopnicy. Źródło: *Jakub Hałun, Wikipedia. Domena publiczna*

zachowane w pobliżu przyziemne mury po domu służbowym zakrystianów kościoła św. Apostołów Piotra i Pawła i kilka grobów znamienitych stopniczan.

PAMIĄTKOWE FIGURY I POMNIKI

W Stopnicy i w jej okolicach znajdują się wyjątkowe miejsca upamiętniające postacie świętych związanych z parafiami. Dodać należy, że w samym mieście znajdują się aż trzy postacie św. Jana Nepomucena umieszczone na cokółach.

Figura św. Floriana

Figura św. Antoniego Padewskiego

Figur św. Jana Nepomucena

Figura św. Antoniego Padewskiego

Fot.: [http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/10845,stopnica-pozostalosci-zamku-kazimierza-wielkiego-\(2-pol--xix-w-\).html](http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/10845,stopnica-pozostalosci-zamku-kazimierza-wielkiego-(2-pol--xix-w-).html) (Dostęp: 25.01.2021).

- Figura św. Floriana – pochodzi z 1806 r. i stoi tuż przy drodze krajowej nr 73, w okolicach zjazdu w stronę centrum miejscowości. Jej fundatorami byli Andrzej i Zofia Barańscy.
- Figura św. Antoniego Padewskiego, patrona świątyni oraz parafii klasztornej – stoi przy głównym wejściu do klasztoru.
- Biała figura św. Jana Nepomucena - usytuowana jest na cokole nieopodal rzeczki Stopniczanki. Była ona wykonana z nietrwałego kamienia w 1730 r., pod wpływem warunków atmosferycznych ulegała stopniowemu zniszczeniu oraz uszkodzeniu w 1944 i 1993 r.

Odnowiona w pierwszych latach 2000 r. figura straciła swój barokowy charakter. Pozostał cokół, na którym widnieje h. Zadora i data 1730 r. Fundatorem rzeźby był starosta stopnicki Wawrzyniec Lanckoroński.

- Figura Chrystusa Frasobliwego – stoi po zewnętrznej stronie muru otaczającego teren klasztoru o.o. sercanów (do 1979 r. o.o. reformatów). Rzeźbę wieńczy rozbudowana głowica wysokiego słupa, posadowionego na kilkustopniowej podstawie.

Pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego

Cmentarz wojenny żołnierzy radzieckich

Fot.: [http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/10845,stopnica-pozostalosci-zamku-kazimierza-wielkiego-\(2-pol--xix-w-\).html](http://www.polskaniezwykla.pl/web/place/10845,stopnica-pozostalosci-zamku-kazimierza-wielkiego-(2-pol--xix-w-).html) (Dostęp: 25.01.2021).

- Pomnik Marszałka Józefa Piłsudskiego ufundowany został w 1931 r. przez mieszkańców Stopnicy. Postawiony jest na skwerze centralnego placu miejscowości. W latach 1990-1994 pomnik został odnowiony, zamontowano na nim granitową tablicę informacyjną z medalionem przedstawiającym Marszałka. Tablica ta zastąpiła wcześniejszą, zainstalowaną w 1986 r. staraniem miejscowego Stronnictwa Demokratycznego, na której widniał napis: „Bohaterom 1794–1918, społeczeństwo Gminy Stopnica”.
- Miejscem spoczynku żołnierzy radzieckich, poległych podczas walk z wojskami niemieckimi pod Stopnicą i w okolicach od sierpnia 1944 do stycznia 1945 r., jest cmentarz wojenny, oddzielony żywopłotem od cmentarza parafialnego. W zbiorowych mogiłach leży 1892 żołnierzy, z czego tylko 163 zostało zidentyfikowanych. Na jego środku stoi obelisk wykonany z kamienia piaskowego z czerwoną pięcioramienną gwiazdą. Na podstawie obelisku umieszczone są napisy w języku polskim i rosyjskim: „Wieczna chwała bohaterom żołnierzy radzieckich poległych w walce o wyzwolenie Polski”, a dalej już tylko w rosyjskim.

ZAMEK KRÓLEWSKI

Pełnił on funkcję stacji królewskiej przy drodze z Krakowa do Sandomierza oraz ośrodka okolicznych dóbr. Nie jest znany kształt zamku z czasów Kazimierza Wielkiego, ponieważ niewielki zamek przez niego wybudowany (J. Długosz – „kamienny dwór”) został przebudowany w XVI w. W tym też czasie starosta Marcin Zborowski założył na terenie zamku zbór kalwiński. Na początku XVII w. zamek składał się z kamienicy gotyckiej, drugiego budynku z kaplicą i z krużgankami w stylu renesansowym i trzeciego budynku drewnianego z murowanymi piwnicami. Zamek został zniszczony w czasie potopu szwedzkiego. W 1661 r. odbudował go w stylu włoskim Jan Klemens Branicki, a w 1783 r. starosta Eliasz Wodzicki przekształcił na pałac. Z lustracji z 1789 r. wynika, że założenie składało się z głównego dworu oraz dwóch oficyn. Przed II wojną światową w zamku mieściła się siedziba starostwa powiatowego i gimnazjum. Podczas działań wojennych w 1944 r. obiekt całkowicie spłonął. Po jego odbudowie, w latach powojennych, mieściły się w nim magazyny oraz punkt skupu produktów rolnych.

W 2004 r. gmina Stopnica wykupiła budynek od upadającej Rejonowej Spółdzielni Ogrodniczo-Pszczelarskiej w Busku-Zdroju i rozpoczęła wstępne działania zmierzające do rewitalizacji zabytku z wykorzystaniem materiałów oraz zdjęć archiwalnych, w większości z lat 30. XX w., w ramach projektu „Odbudowa Zamku Królewskiego w Stopnicy w celu utworzenia Gminnego Centrum Kultury”. W 2008 r. gmina uzyskała pozwolenie na budowę, a już w 2011 r. obiekt oddano do użytku mieszkańcom. Obecnie znajduje się w nim Miejsko-Gminne Centrum Kultury, stanowi trzon działalności kulturalnej gminy, a poprzez swoją ofertę skupia wokół siebie społeczność lokalną.

Zamek królewski w Stopnicy

Sala rycerska

Sala wystawowa

Sala widowiskowa

Biblioteka miejska

Studio nagrań i sala muzyczna

Sukcesem działań gminy jest wzorowe zagospodarowanie przestrzeni publicznej. W gminie działa 14 świetlic wiejskich, w 17 wsiach urządzono place zabaw, w 14 wsiach funkcjonują boiska do gry w piłkę nożną, w 11 zamontowano siłownie „pod chmurką”, a w 9 altany. Wszystkie obiekty służą zaspokajaniu potrzeb mieszkańców w zakresie rekreacji, sportu, integracji społecznej, aktywnego spędzania wolnego czasu i wpływają na wzrost atrakcyjności życia mieszkańców.

Świetlica wiejska w Kucharach

Plac zabaw w Wolicy

Świetlica wiejska w Szczytnikach

CENTRUM REHABILITACYJNO-OPIEKUŃCZE

Kolejnym rozpoczętym przedsięwzięciem inwestycyjnym, jest utworzenie inkubatora przetwórstwa rolnego, który w przyszłości pomoże rolnikom z gminy w sprzedaży, przetwórstwie i uzyskaniu lepszych cen za swoje produkty. Zakończenie realizacji inwestycji planowane jest na 2021 r. Ponadto gmina Stopnica cały czas wspiera inicjatywy oddolne oraz przedsięwzięcia realizowane przez miejscowe organizacje pozarządowe, tj. Ochotnicze Straże Pożarne, Ludowy Klub Sportowy „Piast Stopnica”, Stowarzyszenie „Stopniczanka”. Gmina udziela też dotacji celowych dla organizacji pozarządowych na wykonywanie badań przesiewowych oraz zapewnienie opieki paliatywnej. Wiele podejmowanych działań plasuje gminę Stopnica na czołowych miejscach w rankingach gmin w skali regionu i kraju.

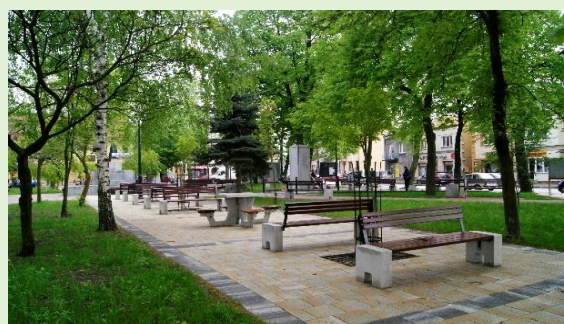

Centrum Rehabilitacyjno-Opiekuńcze w Stopnicy

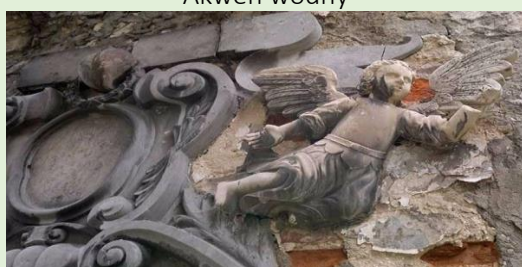
PIĘKNO OKŁOLIC. WALORY TURYSTYCZNE

Akwen wodny

Park miejski w Stopnicy

Ocalałe ze zniszczeń podczas II wojny światowej elementy rzeźb kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Stopnicy-Kątach Starych

Dwór w Smogorzowie

Rzeka Sanica w Zaborzu

„Czarci las” w Zaborzu

Czy wiesz, że...

- Nieopodal Kątów Starych, w Skrobaczewie, znajduje się kapliczka na mogile powstańców z 1863 r. Według przekazów ustnych miejscowej ludności byli to powstańcy, którzy zginęli w potyczce z Kozakami.
- W murach tutejszego kościoła spoczęła matka słynnego pamiętnikarza doby sarmatyzmu - Jana Chryzostoma Paska, właściciela pobliskiej wsi Smogorzów.
- Stopnica znajduje się na odnowionej trasie Małopolskiej Drogi Pielgrzymkowej św. Jakuba z Sandomierza do Tyńca, która jest odzwierciedleniem dawnej średniowiecznej drogi do Santiago de Compostella.
- Istotną kwestię, definitywnie rozstrzygającą miejsce urodzenia Wincentego Kadłubka, podaje Paweł Jasienica: To szanowny Jan Długosz wprowadził w błąd pokolenia. We własnych jego rękopisach widniało początkowo „Kargów”. Potem uczony zmienił pogląd słuszny na mylny. Zaczął wymazywać spółgłoskę „g”, stawiać „w” i w wyskrobonym również miejscu pisać „Opatów”. [...] Więc nie Karwów wcale, lecz Kargów. I nie pod Opatowcem, lecz pod Stopnicą, w pobliżu ujęcia Nidy! (P. Jasienica, *Trzej kronikarze*, Wyd. Pruszyński i S-ka, Warszawa 2008, s. 308.).
- Osada jeniecka Prusy powstała w 1250 r. Na przełomie XV i XVI w. obok rodziny Kosteckich żyli, uprawiając ziemię, członkowie rodu Prusów. Od tego czasu własność była w posiadaniu Jana z Rytwian – kasztelana krakowskiego, Eliasza Wodzickiego – starosty krakowskiego, rodziny Komornickich h. Gryf i Rupniewskich h. Szreniawa. Ostatnimi przedstawicielami tej ostatniej byli Jan Nepomucen – sędzia pokoju i Jadwiga z Rupniewskich Łuniewska. Kolejną rodziną osiadłą w Prusach byli Wodziczcy z Granowa h. Leliwa – pierwszy Piotr, potem Eliaz –

starosta stopnicki i jego syn Józef. Nazwa wsi zapisywana była również jako Prussi, Pruszy, Laszek, Prusy Stare. Obecny układ wsi nie odbiega znacznie od założenia historycznego.

Bibliografia

1. Adamczyk M., Adamczyk S.J., *Tropami Wiślan po ziemi świętokrzyskiej*, Kielce 2008.
2. Ewidencja ludności UMiG Stopnica 2021.
3. Kalina D., Mirowski K., *Miasto i gmina Stopnica. Dzieje i zabytki*, Kielce 2015.
4. Lileyko J., *Regalia Polskie*, Warszawa 1987.
5. *Miasto i Gmina Stopnica. 30 lat Wspólnoty samorządowej*, pod red. R. Zycha, M. Rajtara, J. Podsiadło, M. Rogali, Z. Marca, Stopnica 2020.
6. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie połączenia gmin, ustalenia granic niektórych gmin i miast, nadania niektórym miejscowościom statusu miasta oraz zmiany siedziby władz gminy (Dz. U. z 2014, poz. 1023).
7. Salomon A., *Rys historyczny dziejów Stopnicy*, Kielce 1999.
8. Sulimierski F., Chlebowski B., Walewski W., *Słownik Geograficzny Królestwa polskiego i innych krajów słowiańskich*, Warszawa 1880.
9. Wiśniewski J., *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w stopnickiem*, Majrówka 1929.

Tekst: *Wioletta Ciećko, Mariusz Maliga* – Stopnica

Podane bez wykonawcy fotografie są z: Archiw. UMiG Stopnica, MCK w Stopnicy